

Рецензія

«Енциклопедія міжнародного права» Том I А-Д.// під редакцією Ю.С. Шемшученко та В.Н Денісов (співголови ред.колект.) // Київ, Академпредика, 2014. 919 С.

Унікальне видання сучасної української науки міжнародного права

Видання первого тому Енциклопедії міжнародного права, безумовно, стала видатною подією наукового життя України, адже побачив світ перший том, запланованої трьохтомної масштабної колективної наукової праці, яка вперше в нашій державі поставила за мету створення систематизованого зводу знань про міжнародне публічне право. Цей амбітний науковий проект реалізується на базі колективу Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, в якому вже накопичений певний досвід щодо підготовки енциклопедичних видань, адже нещодавно під егідою цього провідного наукового закладу була підготовлена та побачила світ 6-и томна Юридична енциклопедія і Великий юридичний словник.

Якщо в наведених енциклопедичних працях укладачі намагалися охопити масив знань накопичених юридичною наукою протягом багатьох століть в цілому, то у даному випадку авторський і редакторський колектив сконцентрував увагу на системі правових норм, які об'єднані в міжнародно-правові інститути та галузі, що регулюють суспільні відносини, які складаються на міжнародній арені, а також на системі ідей, поглядів концепцій, закономірностей в сфері науки міжнародного права. Тому серед майже 600 статей, викладених в алфавітному порядку, значна увага приділена історичним аспектам розвитку міжнародного права, яка розкривається через зміст статей, присвячених визначним подіям, основоположним міжнародно-правовим документам та видатним особистостям, основним міжнародно-правовим школам та їх представникам, які суттєво впливали на процес становлення і розвитку міжнародного права.

Енциклопедія міжнародного права є українським виданням. В ньому перш за все аналізуються міжнародно-правові документи, які є чинними для України, або тією, чи іншою мірою є релевантними для нашої держави. Поряд з довідковими статтями про особистості світового масштабу широко висвітлені наукові доробки вітчизняних науковців юристів міжнародників, а також вчених сусідніх з Україною країн. Акцентується увага на тлумаченні, роз'ясненні історії виникнення саме того термінологічного апарату, яка найбільш широко використовується в сучасних умовах при розв'язанні актуальних міжнародних проблем українського сьогодення.

Значний обсяг тексту присвячено розкриттю історичних умов становлення, розтлумаченою механізмів дії та з'ясуванню провідних принципів функціонування міжнародного судочинства. В окремих статтях розкрита сутність деяких емблематичних судових рішень, котрі в якості судових прецедентів нині вже складають невід'ємну частину загального масиву глобальної міжнародно-правової системи. Слід наголосити також на повноті переліку статей: слів і словосполучень, пов'язаних з зовнішньополітичною діяльністю держави, зокрема зі здійсненням дипломатичної, й в тому числі консульської служби. У виданні містяться статті практично по всім міжнародно-правовим угодам, якими сьогодні регулюються міждержавні дипломатичні, договірні відносини.

Особливо слід наголосити на гуманістичному характері видання, тобто на ту увагу, яку укладачі приділяють сфері міжнародно-правового захисту прав людини як однієї з ключових галузей сучасного міжнародного права. У статтях присвячених громадянським та політичним правам, розкрита сутність відповідної Конвенції ООН та додаткових протоколів до неї. Окремі статті присвячені сучасному міжнародно-правовому тлумаченню терміну дискримінація та міжнародно-правового захисту прав дитини, розкриттю сутності та механізмів діяльності провідних міжнародно-правових інститутів, покликаних здійснювати контроль та сприяти держа-

вам дотриманню своїх конвенційних зобов'язань в цій сфері. Поряд зі статтями, в яких здійснений аналіз міжнародних конвенцій, в Енциклопедії знаходимо також статті, присвячені актам вітчизняного законодавства, покликаних слугувати їх імплементації в національну правову систему України. Наприклад, поряд зі статтею Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин ООН 1992 р., розміщено статтю Декларація прав національностей України 1991 р., що сприяє з'ясуванню позиції України до цього міжнародно-правового документу. Слід сказати також про повноту інформації, яку читач зможе отримати про міжнародне гуманітарне право, ознайомившись зі статтями, в яких надається детальний огляд та аналіз відомих Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 р. та додаткових протоколів до неї 1977 р.

Енциклопедія міжнародного права представляє інтерес не лише для фахівців з міжнародного права. Знайомство лише з першим її томом показує, що вона приверне увагу різних груп читаючої публіки. Звичайно, що вона розрахована на широке коло читачів. Вона є надійним довідковим матеріалом, який час від часу знадобиться будь-якій людині, що постійно розширює свій кругозір, глибоко вникає в смисл текстів, з якими зустрічається у повсякденному житті. Проте вона зацікавить і фахівців з інших галузей знань. Наприклад, ціла низка статей зацікавить соціологів. Адже в останні роки динамічно розвивається соціологія глобальних процесів. Світ все більше постає як едина, цілісна соціальна система. Значна частина глобальних процесів регулюється нормами міжнародного права. Для соціолога дуже важливо буде ознайомитися із змістом статей «Агресія», «Війна», «Вічний мир», «Геноцид», «Громадянські і політичні права», «Гуманітарна інтервенція» «Держава», «Дискримінація», статті про різні види відповідальності та інші. Все більше соціологів досліджує процеси зовнішньої міграції. Для них корисними будуть статті «Апатриди», «Біженці», «Біпатриди», «Безвізовий в'їзд», «Виїзд з України та в'їзд в Україну», «Громадянс-

тво», «Депортація». Багато цікавого в Енциклопедії знайдуть для себе історики, політологи, і навіть культурологи і археологи.

Не заперечуючи намірів укладачів видання надати читачу в якомога стисливій формі, коректні, обґрутовані, актуальні відомості та знання з міжнародного права вважаємо за потрібне зауважити на тому, що окремі статті, особливо ті що стосуються історичних аспектів питань, є досить громіздкими, зі значним обсягом тексту, що не завжди є виправданим з огляду на її енциклопедичний жанр. Вважаємо дискусійним позицію авторів, по розміщенню біографічних статей про науковців (особливо щодо вітчизняних), науковий доробок яких ще не є завершеним. Зважаючи на величезний обсяг, більш ніж 900 сторінок тексту, при складанні наступних томів укладачам варто розглянути можливість розміщення покажчику змісту, що, з одного боку, полегшить читачам користування, а, з іншого, - зменшить темпи фізичного зносу томів, пов'язаного із зайвим перегортанням сторінок. Розміщення на початку, або в кінці видання списку-переліку авторів слугуватиме жестом визнання їх праці.

Але разом з тим, перший том «Енциклопедії міжнародного права» є, і, напевно, на багато десятиліття залишатиметься унікальним виданням високого наукового рівня, що був підготовлений сумлінною і самовідданою працею широкого кола визнаних українських та зарубіжних авторів-учених та редакційною колегією високої кваліфікації на чолі з найавторитетнішими науковцями України в цій сфері.

16 червня 2015 р.

М.О.Шульга

доктор соціологічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України

